nota

TER ONDERTEKENING
Aan: MOCW

Hoger Onderwijs en Studiefinanciering

Van
Persoonsgegeven

Datum
4 december 2024

Referentie
49297275

Bijlagen
Onderzoeksrapport Dialogic

Aanbiedingsbrief Kamer

Aanbiedingsbrief Dialogic onderzoek kansengelijkheid eerstegeneratiestudenten

Aanleiding

Dit jaar heeft onderzoeksbureau Dialogic in opdracht van OCW onderzoek gedaan naar de kansengelijkheid van eerstegeneratiestudenten en vergelijkbare groepen in de doorstroom. Directe aanleiding voor het onderzoek is de motie Peters die in deze nota wordt toegelicht. Het onderzoek is sinds dinsdag 26 november goedgekeurd en moet binnen een termijn van vier weken aan de Kamer aangeboden worden. Insteek is om nu een aanbiedingsbrief te sturen met een samenvatting van de belangrijkste resultaten, en door te verwijzen naar breder beleid en beantwoording van de motie Peters in het voorjaar van 2025.

Geadviseerd besluit

- U wordt geadviseerd akkoord te gaan met het versturen van een samenvattende aanbiedingsbrief naar de Tweede Kamer, waarin voor inhoudelijke beleidsreactie wordt doorverwezen naar een brief in het voorjaar.
- U wordt daarmee geadviseerd de aanbiedingsbrief te ondertekenen.

Kernpunten

- **Aanleiding onderzoek**
  - Directe aanleiding voor dit onderzoek is de motie Peters (2022-2023, 36200VIII, nr. 248), die vraagt om samen met de instellingen te onderzoeken hoe meer aandacht besteed kan worden aan eerstegeneratiestudenten en om daarbij in ieder geval in kaart te brengen hoe er beter zicht kan worden verkregen op deze groep. Ook vraagt de motie hierbij gebruik te maken van de ervaringen van instellingen die al zicht hebben op deze groep.
  - We hebben deze motie aangegrepen om breder te kijken naar kansengelijkheid in de doorstroom. Aan het onderzoeksbureau is gevraagd om te kijken naar de oorzaken achter de ongelijkheid die voorkomt in de jaarlijkse switch- en uitvalcijfers bij eerstegeneratiestudenten en vergelijkbare groepen.

- **Korte samenvatting resultaten**
  - Eén op de drie studenten is eerstegeneratiestudent in het hbo en wo, waarvan de meeste zich inschrijven voor een hbo-bachelor.
  - Dialogic concludeert in het onderzoek dat de kansengelijkheid van verschillende groepen onder druk staat. Het onderzoek laat zien dat

eerstegeneratiestudenten meer risico lopen om uit te vallen of te switchen en minder vaak hun diploma halen. Mechanismen hierachter zijn o.a. dat eerstegeneratiestudenten een gebrek aan thuisgevoel ervaren op de hogeschool of universiteit.
- Maar er zijn groepen studenten die nóg ongelijkere kansen hebben, namelijk mannelijke studenten, studenten met een migratieachtergrond, en studenten wiens ouders een laag inkomen hebben. Zo is bijvoorbeeld bij uitval het effect van inkomensklasse en migratieachtergrond aanzienlijk sterker dan het effect van eerstegeneratiestudent-zijn. Het hebben van een migratieachtergrond en man-zijn lijkt een hogere kans op lange studieduur te geven. Echter, opmerkelijk is dat bij studieduur eerstegeneratiestudenten en studenten uit de lagere inkomensklasse juist een kleinere kans maken op lange studieduur, gecontroleerd voor andere kenmerken. De verklaring die Dialogic hiervoor geeft is dat mogelijk de precaire financiële situatie ervoor zorgt dat studenten sneller hun diploma willen halen omdat ze zich zorgen maken om hun financiële situatie. Maar ook hier is te zien dat er interactie-effecten zijn. Zo hebben eerstegeneratiestudenten in het wo, met een migratieachtergrond, en die ouder zijn weer een hogere kans op lange studieduur. Vrijwel alle controlevariabelen hebben een effect op studieduur en interacteren ook weer met elkaar, wat het zeer lastig te destilleren maakt wat nu de verklarende achtergrondfactor is.
- Dialogic beveelt daarom ook aan dat beleid gericht op een specifieke doelgroep zoals eerstegeneratiestudenten onvoldoende effectief lijkt, vanwege het feit dat verschillende achtergrondkenmerken kunnen zorgen voor ongelijke kansen. Veel achtergrondkenmerken komen ook in samenhang voor bij een student en zijn niet los van elkaar te zien.
- Monitoring van eerstegeneratiestudenten heeft meer na- dan voordelen, o.a. vanwege mogelijke stigmatisering.
- Volgens geïnterviewden ligt de verantwoordelijkheid primair bij instellingen om dit probleem aan te pakken. Brede startprogramma's zouden mogelijk een goede interventie kunnen zijn.

Toelichting

- **Krachtenveld:** de conclusies rond monitoring zijn reeds gedeeld en besproken met de UNL en VH. Zij herkennen zich in de conclusies. Daarbij gaven zij wel aan dat door de bezuinigingen hun focus zal liggen op het primaire proces. Na publicatie van het rapport zullen de uitkomsten verder met de koepels besproken worden en de uitkomsten hiervan verwerkt worden in een brief in het voorjaar. In het eerdere gesprek gaven ze aan dat aanvullende maatregelen naar verwachting beperkt haalbaar zijn.

- **Proces:** het onderzoeksrapport wordt enkel aangeboden met een samenvattende aanbiedingsbrief; voor de beleidsreactie verwijzen we naar een brief in het voorjaar (kan aparte brief zijn of de beleidsbrief). De motivatie hiervoor:
    - Uit het onderzoek blijkt dat we niet enkel moeten focussen op eerstegeneratiestudenten als doelgroep;

  - Het IBO problematiseert ook studierendement, uitval en switch, waarvan de beleidsreactie nog volgt. De twee zijn dus goed aan elkaar te linken. Het Dialogic rapport zou kleuring geven aan welke groepen meer risico lopen en waarom dat zo is.

- **Verhouding tot DUO data:** In het onderzoeksrapport zijn kansberekeningen over studieduur meegenomen.
  - Het onderzoeksbureau is na de zomer via meerwerk gevraagd om met een extra analyse inzichtelijk te maken welke achtergrondkenmerken bijdragen aan een langer dan nominale studieduur en hoe groot deze groepen zouden zijn. Dit laatste is niet gelukt. Het bureau leverde niet waar we naar op zoek waren omdat de data en analyse-eenheden niet vergeleken en gekoppeld konden worden met gegevens van DUO. Andersom kon DUO deze analyse ook niet doen, omdat dit vraagt om een koppeling van bekostigingsgevens aan CBS-gegevens, wat vanwege privacy redenen voor DUO niet mogelijk is. We zoeken nog uit of dit in de toekomst wel mogelijk is.
  - Iets wat mogelijk verwarring kan opleveren, is dat Dialogic in hun eindrapport stelt dat, gecontroleerd voor andere kenmerken, hoger inkomen een net iets hogere kans geeft op lange studieduur. Dit effect is overigens zeer klein. Dit kan vragen oproepen, omdat uit het Trendrapport van DUO blijkt dat hoe hoger het huishoudinkomen, hoe groter het aandeel studenten dat niet later dan één jaar na afloop van de nominale studieduur een diploma behaalt.[1]
  - Hoe dit te interpreteren: de cijfers van DUO zijn puur beschrijvend voor wat betreft het studiesucces binnen bepaalde subgroepen, uitgesplitst naar verschillende achtergrondkenmerken. Dialogic schat kansen op basis van een regressieanalyse. Dialogic heeft gepoogd oorzaken achter lange studieduur te verklaren, gecontroleerd voor verschillende variabelen. Dialogic concludeert dat studenten vanwege allerlei achtergrondfactoren tegen barrières aanlopen, en dat deze interacteren met elkaar. Studenten uit lagere inkomens hebben vaker een migratieachtergrond, bijvoorbeeld. De kans op studiesucces is daarmee lastig of niet te destilleren tot specifieke verklarende persoonskenmerken. Het gaat eerder om het mechanisme waar meerdere studenten tegenaan lopen, zoals thuisgevoel, ongeschreven regels en de manier van toetsen.
  - Bovendien gebruikt DUO als analyse-eenheid personen, waar Dialogic inschrijvingen heeft gebruikt.
  - De kansberekeningen over studieduur zeggen dus kortgezegd niets over de grootte van de groepen studenten die langer dan nominaal+1 studeert, uitgesplitst naar bepaalde achtergrondkenmerken. Daarvoor kan beter naar de DUO gegevens worden gekeken.

[1] DUO, Trendrapport HO 2024. blz. 90.